

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Contact-induced change in Dolgan : an investigation into the role of linguistic data for the reconstruction of a people's (pre)history

Stapert, E.L.

Citation

Stapert, E. L. (2013, September 26). *Contact-induced change in Dolgan : an investigation into the role of linguistic data for the reconstruction of a people's (pre)history. LOT dissertation series*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/21798>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/21798>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/21798> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Stapert, Eugénie

Title: Contact-induced change in Dolgan : an investigation into the role of linguistic data for the reconstruction of a people's (pre)history

Issue Date: 2013-09-26

SAMENVATTING

Dit proefschrift is een studie naar taalverandering door taalcontact in het Dolgan, en onderzoekt de rol van linguïstische informatie bij de reconstructie van de (pre)historie van een bevolkingsgroep. Het onderzoek is in eerste instantie linguïstisch van aard, maar een tweede belangrijk doel is de interpretatie van de linguïstische resultaten in een interdisciplinaire context, waarbij gebruikt wordt gemaakt van inzichten uit de geschiedenis, etnografie, en populatiegenetica. Hiermee levert het een voorbeeld van de vernieuwende manier waarop data van verschillende disciplines gecombineerd kunnen worden om diepgaander inzicht te verwerven in de geschiedenis en identiteit van een bevolkingsgroep.

Dolgan is een Turkse taal die gesproken wordt op het schiereiland Taimyr in het uiterste noorden van Siberië en in het Anabar district in Jakoetië. De geschiedenis van de Dolgans wordt gekenmerkt door veelvuldige contacten met verschillende etnische groepen, in het bijzonder met de Turkse Sacha en de Toengoesische Evenken. In de literatuur worden de Dolgans beschreven als een gemengd volk met zowel Turkse als Toengoesische invloeden, maar er is onenigheid over hun oorsprong. Waren zij een Turks volk met Toengoesische culturele kenmerken en een Toengoesische naam (Dolgan), of waren zij een Toengoesisch volk dat een Turkse taal heeft aangenomen? De multidisciplinaire benadering die toegepast wordt in dit onderzoek werpt een nieuw licht op deze kwesties.

Hoofdstuk 1 presenteert de doelstellingen van de dissertatie en levert de geografische en sociolinguïstische informatie over de veldwerklocaties. Ook wordt in dit hoofdstuk het methodologische kader gelanceerd dat wordt toegepast bij de identificatie van taalverandering door taalcontact.

Hoofdstuk 2 geeft een gedetailleerd overzicht van de geografie, de geschiedenis en de etnografische achtergrond van de Dolgans zoals beschreven in de literatuur, en bespreekt de linguïstische situatie op de Taimyr. Het illustreert de complexiteit van hun geschiedenis, en bespreekt de rol die politiek kan spelen bij het verschijnen en verdwijnen van bevolkingsgroepen op de etnografische kaart. Het blijkt dat de staatsetnografen in de Sovjet Unie zich niet beperkten tot het leveren van een objectieve beschrijving van de Siberische volkeren, maar dat zij ook actief hun identiteit vormden en manipuleerden, gestuurd door hun politieke en persoonlijke doelen. Deze subjectiviteit bemoeilijkt een reconstructie van de

‘feiten’ in de etnische geschiedenis van de Dolgans, maar dit probleem kan gedeeltelijk opgelost worden door gebruik te maken van objectievere gegevens verkregen door DNA-analyse. Uit analyse van het mitochondriale DNA (dat gebruikt wordt voor reconstructie van de vrouwelijke lijn) blijkt dat vrouwen zeer mobiel waren op de Taimyr en dat zij regelmatig trouwden met mannen uit andere etnische groepen. De analyse van het Y-chromosoom laat zien dat er ook in de mannelijke lijn vermenging heeft plaatsgevonden. Eén derde, en mogelijk zelfs twee derden (afhankelijk van de analyse) van de Dolgans heeft Toengoesische voorouders, wat de hypothese bevestigt dat er intens contact bestond met deze bevolkingsgroep.

De theoretische achtergrond voor de linguïstische analyse wordt geleverd in Hoofdstuk 3. Het geeft een overzicht van het onderzoeksveld van taalcontact en taalverandering, en introduceert concepten die essentieel zijn voor de analyse van de taaldata in de volgende hoofdstukken. Aangezien er nog geen allesomvattend model bestaat voor de analyse van taalcontactfenomenen, wordt in dit proefschrift een eclectische benadering gehanteerd waarbij concepten uit verschillende theorieën worden gebruikt die het meest zinvol zijn voor de analyse van de Dolgan data. Het hoofdstuk sluit af met een discussie van de functie van theorieën voor de studie van taalverandering door taalcontact.

In hoofdstuk 4 worden lexicale verschillen tussen Dolgan en Sakha behandeld. Na de introductie van het toegepaste analytische kader worden zes typen lexicale verandering geanalyseerd, op zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve manier. In de kwantitatieve analyse wordt het percentage lexicale verschillen tussen Dolgan en Sacha bepaald voor 24 semantische velden. In de kwalitatieve analyse worden de zes typen lexicale verandering onder de loep genomen. Uit een onderzoek naar hun relatieve frequentie blijkt dat semantische verandering het meest voorkomende lexicale verschil is tussen Dolgan en Sacha. Een gedetailleerde analyse van deze semantische veranderingen onthult interessante verschuivingen in de semantische structuur van termen op het gebied van verwantschapsrelaties en in het semantische veld ‘het lichaam’. De lexicale vorm van deze woorden in Dolgan is hetzelfde als in Sacha, maar de semantische structuur ervan komt overeen met die in Evenki. Geconcludeerd wordt dat dit type semantische verschuiving hoogstwaarschijnlijk veroorzaakt werd door Evenken die overgingen tot het spreken van Dolgan, maar hun traditionele sociale structuur behielden. Tot slot worden leenwoorden in het Dolgan besproken, zowel uit het Evenki als uit het Russisch.

In Hoofdstuk 5 staan morfologische verschillen tussen Dolgan en Sacha centraal, met name in de vervoeging van het hulpwerkwoord *e-* 'zijn' en in de verbuiging van zwakke naamwoordstammen. In Sacha hebben deze vormen een onregelmatig paradigma, maar in Dolgan zijn er regelmatige varianten ontstaan. Hoewel er uitdrukkelijk ruimte wordt opengelaten voor taal-interne motivaties voor dit verschil, wordt ook de mogelijkheid gesuggereerd dat deze regularisatie werd gestimuleerd door Evenken die Dolgan leerden als hun tweede taal.

Het volgende verschil betreft het participium habitualis. Uit analyse van het gebruik van deze vorm in tekst corpora van Dolgan en Sakha blijkt een significant verschil tussen de twee talen in zowel de morfosyntactische eigenschappen van dit participium als in de gebruiksfrequentie. In tegenstelling tot Sacha, waar het participium gebruikt wordt met een nominale en een verbale functie, komt in Dolgan de nominale functie niet voor. Het verbale gebruik van het participium daarentegen heeft een veel hogere frequentie dan in Sacha. Hoewel meer comparatief onderzoek gedaan moet worden om deze hypothese te bevestigen, is het opvallend dat de manier waarop het participium in Dolgan wordt gebruikt meer lijkt op de morfosyntactische kenmerken van de habitualis in Toengoesische talen dan het gebruik in Sacha.

In hoofdstuk 7 komen verschillen in woordvolgorde aan de orde, en het blijkt dat het Dolgan veel flexibeler is op dit gebied dan Sacha. In tegenstelling tot de strikte SOV woordvolgorde die wordt toegepast in de meeste Turkse en Toengoesische talen, wordt in het gesproken tekst corpus van Dolgan een hoog percentage zinnen aangetroffen met woordvolgorde SVO. Ook hier kan een taal-interne verklaring voor deze ontwikkeling niet worden uitgesloten, maar contact met het Russisch lijkt een plausibelere verklaring. De sociale en linguïstische dominantie van het Russisch in de Dolgan gemeenschap is groot en neemt in rap tempo toe, en in het Russisch is SVO de ongemarkeerde woordvolgorde.

In Hoofdstuk 8 worden tot slot verschillen in de vorming van samengestelde zinnen besproken. Deze verschillen zijn zeer divers, en hoewel sommige het gevolg zouden kunnen zijn van contact met Evenki, lijkt de meerderheid te zijn ontstaan door de groeiende linguïstische dominantie van het Russisch. Dit hoofdstuk laat bijzonder duidelijk de complexiteit zien van de relatie tussen sociale factoren en hun linguïstische gevolgen in een taalgemeenschap, en benadrukt daarmee het belang van multicausaliteit voor verklaringen van taalverandering door taalcontact.

In hoofdstuk 9 volgt een gedetailleerde bespreking van de deelconclusies uit de voorafgaande hoofdstukken, waarbij de individuele taalveranderingen als een geheel worden beschouwd en zij worden ingebed in de historische, etnografische en genetische context beschreven in hoofdstuk 2. Het blijkt dat zowel de Turkse Sacha als de Toengoesische Evenken tot de voornaamste voorvaderen van de Dolgans gerekend moeten worden. Contact tussen deze groepen bestond waarschijnlijk al in de 17^e eeuw, maar de cruciale periode voor de vorming van de Dolgan gemeenschap was het eind van de 18^e en de 19^e eeuw, toen verschillende groepen Sacha en Evenken handel begonnen te voeren met de Russen en zich vestigden langs de Chatanga handelsroute. Er ontstond een nieuwe gemeenschap, waarin iedereen die deelnam aan deze nieuwe levenswijze kon integreren en waarin etnische grenzen vervaagden. De Sacha taal, die in die tijd al diende als lingua franca, werd het primaire communicatiemiddel. De taal die zich hieruit ontwikkelde is wat vandaag bekend staat als Dolgan. Het is gebaseerd op het Sacha, maar heeft ook lexicale en structurele invloeden van het Evenki en van het Russisch. In de tweede helft van de 20^e eeuw werd de naam Dolgan officieel erkend als etnoniem voor deze diverse en dynamische bevolkingsgroep in arctisch Siberië.

Hoofdstuk 10 sluit af met een korte conclusie en suggesties voor toekomstig onderzoek.